ژیاننامەی

موحەممەدی کوڕی عەبدولوەهاب

نووسینی

عبدالعزيز بن عبدالله بن باز

وەرگێڕانی

إحسان برهان الدين

پێشەکی وەرگێڕ

یەکێك لە بوارە گرنگەکانی نووسین، خستنەڕووی ژياننامە و مێژووی پياوچاك و بانگەواز و چاکسازانە، چونکە دەتوانين پەند و ئامۆژگاری زۆريان لێوەربگرين و، بيانکەينە پێشەنگ بۆ خۆمان.

لەڕاستيدا تەمەنی مرۆڤ لەسەر ئەم زەوييەدا زۆر کورتە بە بەراورد لەگەڵ تەمەنی مرۆڤايەتی و، ئەوەندەش کە تەمەنی ژيان ماوە لە دونيادا، بەڵام مرۆڤ دەتوانێت جگە لەم شەست حەفتا ساڵەی لەسەر زەويدا دەژێت، تەمەنی خۆی سەدان و هەزاران ساڵ درێژ بکاتەوە، ئەوەش بێگومان لەڕێگەی کاری چاکە و بڵاوکردنەوەی چاکە و نووسين و ئامۆژگاری و ئاراستەی چاکە، چونکە ئەگەر بێت و مرۆڤ لەو ژيانە کورتەی کە خوای گەورە پێی بەخشيوە کردارێك بەئەنجام

نەگەیەنێت بۆ دەورووبەری و کەسێکی ئیجابی نەبێت لە ژیانیدا، لەپاش مردنی فەرامۆش دەکرێت و وەکو پێویست ڕەحمەت و نزا و پاڕانەوەشی پێ ناگات، بێگومان خوای گەورەش وزە و تواناو بەهرەکانی بەپێی دادگەری ڕەهای خۆی دابەش کردووە، بەپێی هەوڵ و کۆشش و لەخۆبوردەیی مرۆڤەکانیش پشکیان لە تەمەن درێژی و ناوبانگ مانەوەی پاش مردن دەمێنێتەوە.

جا ئەم ناودارەش کە لێرەدا ژیاننامەی دەخەینە ڕوو، کە لە بنچینەدا موحازەرەیەکی شێخ (ابن باز)ە ڕەحمەتی خوای لێبێت، یەکێکە لە زانا و چاکساز و کەڵە پیاوانی ئیسلام، کە لە ڕاستیدا توانی ببێتە یەکێك لەو کەسانەی خوای گەورە لەسەر دەستیان سوننەتی پێغەمبەر ﷺ ی زیندوو کردەوە، ئەوەش یەکێکە لە بەڵگەکانی

پاراستنی خوای گەورە بۆ ئایینەکەی کە پیاوانی لەو جۆرە دەڕەخسێنی ئەرکی بانگەواز و جیهاد و ناساندنی ئیسلام لەئەستۆگرن، بەدرێژایی مێژووش هەرچەند موسوڵمانان تووشی قۆناغی سەخت و نەهامەتی و زاڵبوونی نەفامی بوبێتن، خوای گەورەش–وەکو لە فەرموودەکەی پێغەمبەر ﷺدا ئاماژەی پێکراوە–لەسەر هەموو سەد ساڵێکدا زانایایەك دەنێرێت ئایین بۆ خەڵکی تازە کەنەوە و، پاك و بێگەردی سوننەت بگێرنەوە (يأتي على رأس كل مائة عام من يجدد لهذه الأُمة أمر دينها).

شێخ موحەممەدیش لەڕاستیدا لەبارودۆخ و کەش و هەوایەکدا پەیدا بوو کە ئوممەت لە ئەوپەڕی پێویستیدا بوو بۆ کەسێکی وەکو ئەو پێوەرەکانی هەق و ڕاستی جارێکی تر بگێڕێتەوە جێگەی ڕاستی خۆی و، خەڵکی لە خەوی

غەفڵەت و دوورکەوتنەوە لە شەریعەت ڕاچەڵەکێنێت، ئەگەر خوای گەورەش بە میهرەبانی خۆی زانایانی بۆ ئەو ئەرکە قورس و پیرۆزە ئامادە نەکردبا، خەڵکی بە سرووشتی خۆیان لە ئایین دووردەکەوتنەوە و سوننەت لە نێوانیاندا نامۆ دەبوو، بەڵام خۆشبەختانە هەرچی ستەمکاران و کینە لە دڵانی سەرزەوی هەیە ناتوانن زیان بەم ئایینە بگەیەنن یان ناشیرینی بکەن، هەر بۆیە ژمارەی موسوڵمانان بەدرێژایی سەدەکان و ڕۆژ لەدوای ڕۆژ لە برەو و زیادبووندایە.

داواکارم خوای گەورە ئەم نووسینە بکاتە مایەی سوود بۆ موسوڵمانان و بیکاتە قورسایی لە تەرازووی کردەوەکانی شێخ (ابن باز) ڕەحمەتی خوای لێبێت، هەروەها بۆ وەرگێڕەکەی بۆ زمانی

کوردی کە هیواداره لە خوێنەری ئەم بابەتە لە نزا و پاڕانەوەی چاکە بێ بەشی نەکات.

والحمد لله الذي بنعمته تتم الصالحات.

إحسان برهان الدين 2010/12/4
ihsanburhan@yahoo.co.uk

پێشەکی مامۆستا "عطية محمد سالم"

یەکێك لە هۆکارەکانی مانەوەی بانگەواز، بەدوای یەکدا هاتنی بانگخوازانە بە درێژایی ڕۆژگار، لەو ڕۆژەشەوە خوای گەورە فەزڵ و چاکەی خۆی ڕژاندە سەر ئەم ئوممەتە و، ئایینی بۆ موسوڵمانان تەواو کرد، دەنگی بانگ خوازان هەمیشە هەر بەرزە بۆ گەیاندنی ئەم ئیسلامە، هەر لەسەردەمی پێغەمبەر ﷺ و تاکو ئەم سەردەمەی خۆمان وەکو کارکردنێك بە بنچینەی ئەم ئایەتە پیرۆزە (ﮓ ﮔ ﮕ ﮖ ﮗ ﮘ).

هەرکاتێك پەڵە هەوری ڕەشی بیدعە باڵی کێشابێتە سەر خەڵکیدا و، تاریکی نەفامی تەشەنەی کردبێت و، خەڵکی ملیان نابێتە دەریای ناهەقەوە، خوای گەورە ئەم ئایینەی بە

پیاوانێك پشتگیری کردووە کە بانگەواز دەکەن بۆ لای ئایینەکەی بە ئەوپەڕی بەرچاوڕوونی، ڕێگە ڕووناك دەکەنەوە، هەق دەردەخەن و، سوننەتی پێغەمبەر ﷺ زیندوو دەکەنەوە و، دژایەتی بیدعە دەکەن تا ئەوکاتەی خوای گەورە وڵات لەسەر دستیان پاراو دەکاتەوە و، بەهۆی بانگەوازەکەیانەوە بەندەکان ڕزگار دەکات، ئەوەش تەواو کردنی نیعمەت و فراوانی فەزڵ و چاکەی خوای گەورەیە بەسەر بەندەکانیەوە.

بیرکەرەوە و زانایانیش هەمیشە گرنگی بە ژیاننامەی ناوداران و زانایان دەدەن، بەتایبەتی ئەوانەی کە ڕووی مێژوویان گۆڕیوە لە وڵاتەکان و، توانیویانە کودەتایەك درووست بکەن لە شێوازی بیرکردنەوە، بۆیە ژیاننامنەی ئەو کەسانە وەکو چرا و مەشخەڵانە بە هەردوو لای

ڕێگەدا، بۆئەوەی خەڵکی لە ڕووناکیاندا ڕێ بکەن.

جا ئەگەر کەسانێك هەبن هۆشمەندان و زانایان مەزن ڕابگرن بەدەر لە ئاڕاستە و ڕێڕەویان، لەوانەشە پەیکەریان بۆ دروست بکەن، ئێمەی موسوڵمان کەسایەتیەکان پیرۆز ڕاناگرین و بە (مقدس)یان نازاین، بەڵام هەندێك پێوەرمان هەیە کە هەڵقوڵاوی بانگەوازی ئیسلامە، هەموو کەسایەتیەك و کردەوەکەی بەو پێوەرانە دەناسیتەوە، بۆیە هەرچەند ئەو کەسایەتیانە بە پێی ئەو پێوەرانە ڕێ بەن، ئەوەندە پلەوپایەیان لە ناو دڵماندا گەورە تر دەبێت.

ئەو کەسەش کە لێرەدا باسی ژياننامەی دەکرێت، یەکێکە لە بەناوبانگترین ئەو بانگخواز و چاکسازانەی کە هەموان دەیناسن و، لەنێو موحازەرەکەشدا بۆ خوێنەر ئاشکرا دەبێت کە

نووسەرە ڕۆژهەڵاتیەکان چەند ستایشیان کردووە، بەڵکو یەکێك لە زاناکانی مەغربیش کە بە (سید محمد بن الحسن الحجوي) دەناسرێت و، لە کۆڕێکیدا لە (نادي الخطابة الأدبي) لە شاری (فاس) لە ربیع الثاني ساڵی 1336 ك باسی شێخی کردووە و، وتوویەتی:

(ابو عبد الله محمد بن عبد الوهاب الثميمي الجندي) لە هەرێمی (العارض) لە شاری عویەینە لە نەجد لە ساڵی 1115 ك لەدایك بووە، پاش پەروەردەبوونی لەبەردەستی باوکیدا ڕۆشت بەرەو بەصرە بۆ درێژەپێدان بەخوێندن و فێربوون و، لەوێیش کارامەیی پێوە دەبینرا لە زانستە ئایینیەکان و زمانی عەرەبی و، لە هاوڕێکانی ژیرتر و زیرەکتر بوو، هەروەها بەوەش دەناسرا کە لەخوا ترس و دیندارە و... ئینجا وتوویەتی:

بیروباوەڕی: لەسەر سوننەتی تەواوە، لەسەر ڕێڕەوەی سەلەف کە دەستیان گرتووە بە قورئان و سوننەتەوە و، خۆیان ناخەنە ناو فەلسەفە و ، بیروباوەڕیانی لێ دوور دەگرن.

لە (فروع)یشدا: لەسەر مەزهەبی ئەحمەدە و، توندڕەو نیە لە لاسایی کردنەوەی ئەو پێشەوایەدا، یان هیچ پێشەوایەکی تر، بەڵکو هەرکاتێك بەڵگەی بینیبێت کاری پێکردووە و، وازی لە وتەی مەزهەبەکان هێناوە، واتە: سەربەخۆیی بیرکردنەوەی هەیە لە بیروباوەڕ و مەسەلە فیقهیەکاندا، تاکو دەڵێت: پیاوێکی خاوەن کەسایەتی بەهێز بوو، کاریگەریشی لەسەر دڵ و دەروونی خەڵکی زۆر بوو، ئینجا فەرمانی بە چاکە دەکرد و، نەهیشی لە خراپە دەرکرد و، خاوەن کەسایەتیەکی تاك بوو لە نێو هۆزەکەی خۆیدا. ئێمەش ئەگەر چی ئەم چەند

دێرە لە قسەی ئەو زانا مەغربیە باس دەکەین لەڕاستیدا جەخت لەسەر ئەوە دەکەینەوە کە بیریارن بایەخ بەژياننامەی شێخ دەدەن و باسی پشوو درێژی دەکەن لە کاتی بانگەوازدا.

بەڵکو هەندێك لە دکتۆر (كامل الطويل) دەگێڕنەوە لەو ماوەی کە لە ئەورووپا بووە بۆ ئامادەکردنی نامەی دکتۆراکەی، چەند بەڵگەنامەیەکی دەستکەوتبوو کە ئاڵووگۆڕی پێ کراوە لەنێوان (ناپلیۆن) و (بابا)ی گاورەکان سەبارەت بە بانگەوازی شێخ موحەممەد، وتوویانە پێویستە کاری پێویست ئەنجام بدرێت سەبارەت بە ترسناکی ئەو بانگەوازە لەسەر بەرژەوەندییەکان لە ڕۆژهەڵات.

جا مادام مەسەلەکە وایە، هیچ نەبێت ژياننامە و ڕێبازی بانگەوازی ئەم کەڵەپیاوە پێشکەش بکرێت بۆ خەلکی، بەتایبەتی بۆ تازە

پێگەیشتووەکان، بۆئەوەی ئەوەیان بۆ دەرکەوێت تاچەند ئەو کەڵەپیاوە کۆششی کردووە و ئارامی لەسەر بانگەوازەکەی گرتووە تاکو سەرکەوتنی بەدەست هێناوە.

ئەوەش کە دەبێتە مایەی گرنگی بۆ ئەم موحازەرەیەی (ابن باز) دوو هۆکارە:

یەکەم: هۆکارەکانی بانگەواز و بنەماکانی و، ڕێبازی بانگخواز و هەستیارییەکەی باس دەکات و، لایەنێکی هەرەگرنگ لە لایەنەکانی بیروباوەڕ ڕوون دەکاتەوە، کە بریتیە لە یەکتاپەرستی خواپەرستن کە خەڵکی پێویستی زۆریان پێیەتی، بەتایبەتی لەو شێوەی کە لە کۆڕەکەیدا شیکراوەتەوە.

دووەم: ئەم موحازەرە لەلایەن کەسێك وتراوەتەوە، کە لە خەڵکی تر لەپێشترە بۆ شێخ موحەممەد، چونکە خۆی یەکێکە لە زانایانی

نەجد و، یەکێکە لە دیارترین ئەو کەسانەی زانستی لە کوڕەزاکانی شێخ وەرگرتووە، بۆیە لەهەموو کەسێك نزیکترە لەو پێشەوایەوە، ئەو موحازەرەش لەڕاستیدا لەئەو پەڕی ڕیکوپێکیدایە و، ئامانجی خۆی پێکاوە سەبارەت بە باسکردنی شێخ و بانگەوازەکەی و، بارودۆخی خەڵکی لەو سەردەمە و، هۆکارەکانی درووست بوونی ئەو بانگەوازە و، سەرکەوتنی لە کۆتاییدا، خوای گەورە پاداشتی مامۆستای بەڕێز بداتەوە بۆ ئەو موحازەرەیە، درووود و سڵاوی خوای گەورەش لەسەر گیانی پاکی پێغەمبەر بێت ﷺ، خوای گەورەش ڕازیبێت لەهەموو بانگخوازێك بۆ ئایینی ئیسلام و، هەوڵی هەموو چاکسازێك لە ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوای زەویدا سەربخات، آمين و الحمد لله رب العالمين.

كورتەیەك دەربارەی ژياننامەی (ابن باز)
ڕەحمەتی خوای لێبێت:

ناوی: (عبدالعزيز بن عبد الله بن عبد لرحمن بن محمد بن عبد الله آل باز).

لەدايك بوونی: لەشاری ڕیاز لە ژی الحجەی ساڵی 1330 ك – 1912 ز لەدايك بووە.

پەروەردەی: لەسەرەتای تەمەنییەوە دەستی كردووە بە فێربوونی زانست و، لە خێزانێكی بەڕێزی زانستپەروەردا گەورە بووە.

خوێندنی: پێش گەیشتن بە تەمەنی پێگەیشتن قورئانی لەبەر كرد و، هەروەها زانستە شەرعیەكانی لە زانايانی ڕیاز وەرگرت.

مامۆستايانی: زانستی لە زۆر مامۆستا وەرگرتووە، زۆربەيان لە نەوەی شێخ موحەممەدی كوڕی عەبدولوەهاب بوون، لەوانە: (محمد بن عبد اللطيف بن عبد الرحمن آل شيخ) و

(صالح بن عبد العزيز بن عبد الرحمن آل شيخ) و (سعد بن حمد آل عتيق) و (حمد بن فارس) و (محمد بن إبراهيم آل الشيخ) كە موفتی وڵاتی سعودیە بوو، كە زیاتر لە دە ساڵ وابەستەی ئەم مامۆستایەی بوو، زۆربەی زانستەكانیشی لەلا خوێند، بەم شێوەی كە دەیخەینە ڕوو:

بەیانیان لەپاش نوێژی بەیانی تا خۆرئاوا بوون لە مزگەوتدا، پاشان لە چێشتەنگا لە كۆڕی شێخدا لەماڵی خۆی، پاش نوێژەكانی نیوەڕۆ و، عەسر و، مەغریبیش لە مزگەوتدا.

شێخ (ابن باز) بە یەكێك لە گەورە زانایان و، موجاهیدانی ئەم سەردەمە دێتە ئەژمار، چونكە خوای گەورە بەشێوەیەك زانستەكانی زمانی عەرەبی بۆ ئاسان كردن بەهۆیەوە توانی لە هەموو زانستەكانی شەرعدا و بەتایبەتی لەسەر ڕێڕەوی پێشەوا ئەحمەد شارەزا بێت بەتەواوی،

ئینجا گرنگی زۆری دا بە زانستی فەرموودە و، لەڕووی سەنەد و مەتنەوە، هەروەها بایەخی زۆری دا بە زانستەکانی قورئانی پیرۆز.

شێخ (ابن باز) بۆ ماوەی (14) ساڵ قازی ناوچەی خەرج بوو، کە لەو ماوەیەدا نمونەی دادوەری لەخواترس بوو، زۆریش گرنگی دەدا بە کاروباری ناوچەکە و خەڵکەکەش بەشێوەیەکی گشتی.

دواتر کاری گواستەوە بۆ فێرکردن و وانە وتنەوە لە پەیمانگا و کۆلێژەکان، لەو کارەشدا هەر نمونە و پێشەنگێکی چاك بوو، دواتر بوو بە جێگری سەرۆکی زانکۆی ئیسلامی لە ساڵی 1381 ك، هاوکات موفتی وڵاتی سعودیەش بووتاکو لە دونیا دەرچوونی ساڵی 1999 ز، ڕەحمەتی خوای لێبێت.

نووسینەکانی: لەڕاستیدا سەرقاڵی زۆری شێخ (ابن باز) بواری بۆ نەڕەخساند دابڕێت بۆ نووسین و دانانی کتێب بەباشی، بەڵام لەپاش لەدونیا دەرچوونی فەتواکانی شێخ لە (5) بەرگدا کۆکرایەوە و چاپ کرا، ئەمەش هەندێکە لە نووسینەکانی شێخ[1] :

1. الفوائد الجليلة في المباحث الفرضية.
2. نقد القومية العربية.
3. توضيح المناسك.
4. رسالة في الشغار.
5. الجواب المفيد في حكم التصوير.
6. رسالة في التبرج و الحجاب.

جگە لە فەتواکانی کە زۆربەی بابەتەکانی زانستە ئیسلامیەکانی گرتووەتەوە.

---

[1] ئەمە کورتەی ژياننامەی شێخ (ابن باز)ە بە دەستکارییەوە لە شێخ (محمد عطية سالم)م وەرگرتووە. (وەرگێڕ)

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين وصلى الله وسلم وبارك على عبده ورسوله و خيرته من خلقه سيدنا و امامنا محمد بن عبدالله، وعلى آله و اصحابه ومن والاه.

برا بەڕێزەكانم، كوڕە خۆشەويستەكانم، ئەم وانە كورتەتان پێشكەش دەكەم وەكو ڕوون كردنەوەيەك بۆ بيرەكان و، دەرخستنێك بۆ ڕاستيەكان و، ئامۆژگاری بۆ بەندەكان و، وەكو بەجێهێنانيش بۆ هەندێ لەو مافانەی ئەو كەسەی وانەكەی لەسەر دەڵێمەوە هەيەتی لەسەرمان، ناونيشانی ئەم وانەم بريتيە لە: (پێشەوا موحەممەدی كوڕی عەبدولوەهاب، بانگەواز و ژياننامەی).

چونكە ئاخاوتن دەربارەی چاكسازان و بانگخوازان و نوێخوازان و، باسكردنی سيفەتە جوانەكانيان و، كردەوە بەرزەكانيان و

شیكردنەوەی ژیاننامەیان كە ئاماژەدەكات بۆ دڵسۆزیان و، ڕاستگۆییان لە بانگەواز و چاكسازیدا، چونكە دڵ و دەروون حەز لەو باسانە دەكەن و، هەموو خاوەن غیرەتێك لەسەر دینەكەی خۆشحاڵ دەبێت بەوەی گوێبیستی ئەو جۆرە باسانە بێت، بۆیە بە باشم زانی باسی پیاوێكی مەزن و چاكخوازێكی گەورە و بانگخوازێكی بەغیرەتیان بۆ بكەم، ئەویش پێشەوا و تازەكەرەوەی ئیسلام لە دورگەی عەرەب لەسەدەی دوانزەی كۆچی پێشەوا موحەممەدی كوڕی عەبدولوەهابی كوڕی سولەیمانی كوڕی عەلی تەمیمی حەمبەلی نەجدی، لەڕاستیدا خەڵكی ئەم زانایەیان بەباشی دەناسی بەتایبەت زانا و سەرگەورە و ناودارەكانیان لە دورگەی عەرەب و دەرەوەشی، زۆر كتێبیش دەربارەی نووسراوە بە كورتی و بەدرێژی،

هەندێکیش بەتایبەت کتێبێکیان لەسەری داناوە تەنانەت ڕۆژهەڵات ناسەکان زۆرشتیان لەسەری نووسیوە، کەسانێکی تریش لەنێو نووسینەکانیاندا دەربارەی چاکسازان باسیان کردووە، یان لە درێژایی باسە مێژووییەکاندا نووسەرە بەویژدانەکان بەوە ستایشیان کردووە کە چاکسازی گەورە و، (مجدد)ی ئیسلام بووە، ناوهێنانی هەموو ئەو دانەرانەش کارێکی گرانە، بەڵام یەکێك لەوانە نووسەری گەورە (ابو بکر الشیخ حسین بن غنام الاحسائي)یە، کە دەربارەی شێخ نووسیویەتی، بەجوانی و بە ڕوونی باسی بانگەواز و ژیاننامە و شەڕەکانی کردووە،درێژەی بەو باسانە داوە و، زۆرێکی لە نووسین و هەڵێنجانەکانی شێخی بە ڕوو خستووە، یەکێکی تریش لەوانە (عثمان بن بشر)ە لە کتێبی (عنوان المجد) ئەویش هەر لە

زۆر ڕووەوە باسی شێخی کردووە، هەروەها لە دەرەوەی دورگەی عەرەب دکتۆر (أحمد أمين) لە کتێبی (زعماء الأصلاح) بە دادگەرانە باسی لە شێخ کردووە، یەکێکی تریش لەوانە مامۆستای گەورە (مسعود الندوي)یە، شێخی بە چاکسازی ستەم لێکراو ناوبردووە، زۆر بە جوانیش دەربارەی ژیانی ئەو پیاوە نوسیوێتی، هەروەها یەکێکی تر لەوانەی لەسەردەمی شێخدا ژیاون و لەسەر بانگەوازەکەیان نووسیوە (الأمير محمد بن اسماعيل الصنعاني)ە، کە زۆر خۆشحاڵ بوو بە بانگەوازەکەی شێخ و سوپاسی خوای گەورەی لەسەر ئەوە دەکرد، بەهەمان شێوە زانای گەورە (محمد بن علي الشوكاني) خاوەنی کتێبی (نيل الاوطار) لەسەر شێخ (محمد بن عبدالوهاب) نووسینی بووە و، بەبۆنەی مردنیشیەوە هۆنراوەی کاریگەری نووسیوە، جگە لەمانەش

مامۆستا و نووسەرانی زۆری تریش دەربارەی شێخ شتیان نووسیوە، خوێنەران و زانایان ئەو نووسەرە دەناسن[1]، بەهۆی ئەوەشەوە كە زۆرێك لە خەڵكی زانیاری تەواو نازانن دەربارەی ئەم پیاوە، بەباشم زانی بەشداری بكەم لە ناساندن و دەرخستنی كارەجوانەكانی لە بانگەواز و جیهادی ڕاستەقینە، هەروەها هەندێ لێكدانەوە بكەم لەو شتانەی كە دەیزانم دەربارەی ئەم پێشەوایە، بۆئەوەی ببێتە بەرچاو ڕوونی بۆ ئەو كەسەی كە گومانێكی لەلا درووست بووە، سەبارەت بە ژیان و بانگەوازی.

---

[1] یەكێكە لەوانەش كە نووسینیان كاریگەری خۆی بووە دەربارەی شێخ (سيدي محمد بن الحسن الحجوي الثعالبي)ە، گرنگریشی لەوەدایە گە ئەو كۆمەڵە وانە لە (نادى الحبانيه الادبى) وتراوەتەوە لە شاری فاس لە ساڵی 1336 ك، دواتریش بوو بە بابەتێكی ئەكادیمی.

بۆچوونی پەسەند دەربارەی لەدایك بوونی ئەم پێشەوایە ئەوەیە کە لە ساڵی (1115 ك) (1704 ز) لەدایك بووە، بۆچوونێکی تر هەیە کە لە ساڵی (1111 ك) لەدایك بووە، بەڵام بۆچوونی یەکەم ڕاست ترە، لە عویەینە کە شوێنی لەدایکبوونێتی لەسەر دەستی باوکی فێری زانستەکان بوو، عویەینە ناوچەیەکە لە یەمامە لە نەجد کە دەکەوێتە باکووری ڕۆژئاوای شاری ڕیاز بە دووری حەفتا کیلۆمەتر، بەشێوەیەکی باش لەوێ پەروەردە بوو و هەر لە سەرەتای تەمەنییەوە قورئانی خوێند و کۆششی دەکرد بۆ تێگەیشتن و فێربوون لەلای باوکی کە زانا و شەرع ناسێکی گەورە بووە[1]، هەروەها قازی ئەو ناوچەیەش بووە، لە سەرەتای تەمەنی

[1] ژیاننامەی باس کراوە لە کتێبی الفكر السامي بە ژمارە (1007) لاپەڕە (195) بەشی چوار.

لاوێتی حەجی کردووە و، چوەە لای هەندێ لە زانایانی حەرەمی پرۆزی مەککە، ئینجا ڕویکردە مەدینە سەڵات و سەلامی خوا لەسەر جێنشینەکەی بێت، لەوێ لەگەڵ زاناکاندا کۆبوویەوە و، بۆ ماوەیەك تێیدا مایەوە و، زانستیشی لە دوو زانای بەناوبانگی گەورەی ئەو سەردەمی مەدینە وەرگرت، کە بریتی بوو لە عەبدوڵڵای کوڕی ئیبراهیمی کوڕی سەیفی نەجدی، کە باوکی دانەری کتێبی (العذب الفائض في علم الفرائض) بوو، هەروەها زانستی وەرگرت لە مامۆستای گەورە (محمد حياة السندي) لە شاری مەدینە، لەوانەشە لە زانای تریش زانستی وەرگرتبێت کە ئیمە نەزانین.

ئینجا ڕویکردە عێراق بۆ فێربوونی زانست، سەرەتا چووە بەصرە لەگەڵ زاناکاندا کۆبوویەوە و زانستی لێوەرگرتن، لەوێیش بە ئاشکرایی

بانگەوازی دەکرد بۆ یەکتاپەرستی و خەڵکی بۆ کارکردن بە سوننەت بانگ دەکرد.

بۆ موسوڵمانان ڕوونیشی کردەوە کە پێویستە لەسەریان ئایینیان لە قورئان و سوننەتی پێغەمبەر ﷺ وەربگرن، لەم بارەشەوە وتووێژ و قسەوباسی لەگەڵ زاناکانی ئەو ناوچەیە ئەنجامدا، یەکێك لە مامۆستاکانی لەوێ ناوی (محمد المجموعي) بوو، خەڵکی لە دژی هەڵسان و، ئازاری ئەو و (شێخ محمد عبدالوهاب)یشیاندا، بۆیە بڕیاری دا ڕوو بکاتە شام، بەڵام بەهۆی کەم درامەتیەوە نەیتوانی، بۆیە لە بەصرەوە بەرەو زوبەیر و لەوێیشەوە ڕۆشت بۆ (احساء) و لەگەڵ زاناکاندا لەوێ کۆبوویەوە و دەربارەی هەندێك لە مەسەلەکانی (اصول الدین) تووێژی کرد، ئینجا بەڕێکەوت بەرەو ناوچەی (حریملا) لە پەنجاکانی سەدەی دوانزەیەمدا، چونکە باوکی قازی

عویەینە بوو، لەگەڵ فەرمانڕەواکەشیدا هەندێ ناکۆکی کەوتبووە نێوانیان، بۆیە ڕۆشت بۆ (حریملا) لەساڵی (1139 ك) جا شێخ موحەممەد چووە لای باوکی لەوێ بۆیە پێدەچێت لەساڵی (1140) گەیشتبێتە (حریملا)، یان کەمێك پاش ئەو ساڵە، لەوێ نیشتەجێ بوو و سەرقاڵی زانست و فێرکردن و بانگەواز بوو تاکو لە دونیا دەرچوونی باوکی لە ساڵی (1153 ك)، لەوکاتە ڕووبەڕووی هەندێك خراپە و دەست درێژیی بوو لەلایەن کەسانێك لە دانشتوانی ئەو ناوچەیە، دەڵێنیش هەندێ لەوانە ویستیان بیکوژن... پاشان شێخ کۆچی کرد بەرەو ناوچەی عویەینە، هۆکاری هەڵچوونی ئەو خەڵکە نادانانەش لە دژی شێخ ئەوە بوو کە فەرمانی بە چاکە دەکرد و نەهی لە خراپە دەکرد و، بەرپرسانی هاندەدا کە سزای تاوانباران بدەن کە

دەست درێژی دەکەنەسەر خەڵکیدا بە دزی و تالآنی و ئازاردان، جا تاقمێکی خراپەکار بوو بە کۆیلەکان (العبید) دەناسران لەویَ، کاتێك کە زانییان شێخ لە دژیانە و بە کردەوەکانیان ڕازی نابێت و، هانی بەرپرسان لە دژیان دەدات، بۆیە ئەوانە ویستیان شێخ موحەممەد بکوژن، بەڵام خوای گەورە پاراستی و ڕۆیشت بەرەو دەڤەری عویەینە، کە سەرۆکەکەی لەو سەردەمە (عثمان بن محمد بن معمر) بوو، لە ڕاستیدا پێشوازی گەرمی لێکرد و میوانداری کرد، پێیشی وت: هەڵسە و بانگەواز بکە بۆ لای خوای گەورە و ئێمەش لەگەڵتداین وکۆمەکیت دەکەین، بۆیە شێخ دەستی کردە ئامۆژگاری کردن و فێرکردنی خەڵکی و ناوبانگی پەیداکرد لەو دەڤەرە و، خەڵکی لە گوندەکانی دەوروبەرەوە دەهاتنە لای.

ڕۆژێك شێخ بە سەرۆكی عویەینەی وت: وەرە با گومەزی گۆڕەكەی زەیدی كوڕی خەتتاب بڕوخێنین ڕەزای خوای لێبێت، چونكە خوای گەورە ڕازی نابێت بەوەی كە خەڵكی دەیكەن لە دەوری ئەو گۆڕە، پێغەمبەری خوایش ﷺ درووست كردنی هەموو بونیادێكی لەسەر گۆڕ قەدەغە كردووە، هەروەها قەدەغەشی كردووە كە مزگەوتیان لەسەر درووست بكرێت، ئەو گومەزەش بیروباوەڕی خەڵكی تێكداوە و، بووەتە مایەی هاوەڵ بۆ خوا دانان، بۆیە پێویستە بڕوخێنرێت، سەرۆكی عویەینە وتی: من دەترسم خەڵكی گوندی جوبەیلە كە نزیك گۆڕەكەن، هەڵچن و بەو كارە ڕازی نەبن، ئیتر فەرمانڕەوا عوسمان و شێخ موحەممەد لەگەڵ شەش سەد چەكدار دەرچوون بە مەبەستی ڕوخاندنی گومەزەكە.

کاتێك نزیك بوونەوە، خەڵکی ئەو گوندە دەرچوون بۆ بەرگری کردن لە گومەزەکە، بەڵام کاتێك سوپاکەیان بینی پاشگەز بوونەوە، شێخ و ئەوانەی لەگەڵی بوون دەستیان کردە ڕووخاندنی گومەزەکە و، خوای گەورە ئەو کارە چاکەی لە سەر دەستی شێخ (محمد بن عبدالوهاب) بە ئەنجام گەیان.

جا با ئێستا کورتەیەك دەربارەی نەجد پێش هاتنی شێخ باس بکەین هەروەها باسی هۆکاری بانگەواز کردنی شێخ بکەین لەوێ.

خەلکی نەجد لەپێش هاتنی شێخ لە حاڵەتێکە خراپدا بوون کە هیچ ئیماندارێك بەو حاڵە ڕازی نابێت، شیرکی گەورەیان تێدا پەیدا بوو و بڵاوەشی کردبوو، تەنانەت گومەز و دار و بەرد و شتی تر دەپەرستران، هەروەها کەسانێك بەناو ئەولیا،کە لە بنچینەدا شێت و گەمژە بوون

دەپەرستران، ئینجا جادووگەر و فاڵچی لەو ناوچەیە تەشەنەیان کردبوو، پرسیاریان لێدەکرا و، کەسیش نکۆڵی لەو بارودۆخە ناڕەوایە نەدەکرد، خەڵکی بەگشتی بایەخدانیان بە دونیاوە بەسەر زاڵ بوو، بە دەگمەنیش دەبینرا کەسێك پشتگیری ئاینی خوا بکات، بەهەمان شێوە لە هەردوو حەرەمی پیرۆزدا و لە یەمەن، شیرك و بونیاد لەسەر گۆڕ درووست کردن بڵاو بوویەوە، هاوار بە ئەولیا دەکرا، لە یەمەنیش لەم چەشنە کارانە زۆر بوون، هەروەها لە ناوچەکانی نەجد قەبر و ئەشکەوت و دار و درەخت و شێت و ناتەواو هەموو ئەوانە بە پیرۆز دادەنران و هاواریان پێ دەکرا، بە هەمان شێوە بە نەجددا هاوارکردن بە جنۆکە و داواکردنی یارمەتی لێیان و قوربانی کردن بۆیان و شتی لەو جۆرە تەشەنەی کردبوو.

كاتێك شێخ (محمد بن عبدالوهاب) هەموو ئەو تاوانانەی بینی بەو شێوە لەناو خەڵكیدا بڵاوەی كردووە و كەسیش نیە لە دژی ڕاوەستێ، بڕیاریدا ئارام بگرێت لەسەر بانگەواز كردن و دەست بكات بە جیهاد كردن، بۆیە كۆششی كرد لە فێر كردن و ئامۆژگاری كردنی خەڵكی لەو ماوەی كە لە عویەینە بوو، نامەی بۆ زانایان دەنووسی و قسەی لەگەڵ دەركردن، بە ئومێدی ئەوەی پشتگیری لێ بكەن و، لەدژی ئەو شیرك و كارە پڕوپووچانە ڕاوەستن، زۆرێكیش لەو زانایانە بەدەنگی بانگەوازەكەی شێخ موحەممەدەوە هاتن لە زانایانی هەردوو حەڕەمی پیرۆز و، یەمەن و شوێنانی تر، بەڵام هەندێكی تر ناڕەزاییان دەربڕی و، دەستیان كرد بە ناشیرین كردنی شێخ و ناوزڕاندنی، ئەوانەش نەفام بوون و لەئایینی خوا و بێئاگا بوون، تەنها ئەوەیان دەزانی كە

باوباپیریان لەسەری بوونە لە نەفامی و گومڕایی و شیرك و بیدعە و، شتی بیٚ بنچینە، وەکو خوای گەورە دەفەرمویٚت: (ﭗ ﭞ ﭛ ﭛ ﭞ ﭞ ﭡ ﭡ).

دەستەیەکی تریش هەبوون کە گوایە زانا بوون بەرپەرچی شیٚخیان دەدایەوە و لەڕووی ڕادەوەستان لەڕووی سەرکەشی و ئیرەییەوە، نەوەك خەڵکی عەوام بڵیٚن: ئەوە ئیٚوە پیٚشتر بۆچی لەم شتانە وریاتان نەدەکردینەوە؟! بۆچی کوڕی (عبدالوهاب) شتیٚکی ڕاست و ڕەوای هیٚنا و، ئیٚوەش زانان و، ئەو ناهەقەتان پیٚڕانەدەگەیاندین؟ ئەوانیش ئیٚرەییان دەبرد و شەرمیان کرد لە عەوامی خەڵکی، بۆیە لەڕووی شیٚخ ڕاوەستان و، شتی هەنووکەییان بەسەر دواخراودا هەڵبژارد، لەوەشدا شویٚنکەوتووی

جوولەکەکان بوون کە دونیایان هەڵبژاردە سەر دوارۆژدا، خوای گەورە سەلامەتمان بکات.

بەڵام شێخ ئارامی گرت و کۆششی کرد لە بانگەواز کردن و، هەندێ لە زانا و ناودارانی لە ناوخۆی دورگەی عەرەب و دەرەوەی هانیان داو پشتگیرییان کرد، ئەویش بڕیاری خۆی داو پشتی بە پەروەردگاری خۆی بەست، دەستی کرد بە خوێندنەوە و لێکۆڵینەوەی کتێبی بە سوود، پێش ئەوانەش بایەخی زۆری دایە قورئان و، دەستێکی باڵای بوو لە لێکدانەوەی قورئانی پیرۆز و، حوکم وەرگرتن لە ئایەتەکانی و گرنگی زۆریدا بە ژیاننامەی پێغەمبەر ﷺ و هاوەڵانی ڕزای خوایان لێبێت، لەو بارەوە زۆر کۆششی دەکرد و ورد دەبوویەوە و، بە پشوویەکی درێژەوە کاری دەکرد و، سوور بوو لەسەر بڵاوکردنەوەی بانگەوازەکەی لە نێوان خەڵکیدا و،

نامەی بۆ زاناو سەرکردەکان دەنووسی لەو بارەوە، بۆیە خوای گەورە ئاواتە چاکەکانی بۆ بەدی هێنا و، ئەوی کرد بە هۆکارێك بۆ بڵاوبوونەوەی بانگەواز و، هەق و ڕاستی پێ جێگیر کرد و، کەسانێکی بۆ ڕەخساند یارمەتیان دا لە ئەرك و کارەکانی و، مەسەلەکەی بەهەموو لایەکدا بڵاوبوویەوە، شێخ لە بانگەوازەکەیدا هەر بەردەوام بوو لە عویەینە، پاشان بڕیاری دا دەست بکات بە جێبەجێکردنی هەنگاوی کردەیی و، شوێنەوارەکانی هاوەڵ بۆ خوا بڕیاردان لەنێو بەرێت، بۆیە بەدەستی خۆی و بەگوێرەی توانا دەستی کردە جێبەجێکردنی ئەو کارە.

شێخ بە فەرمانڕەوا (عثمان بن معمر)ی وت: پێویستە ئەو گومەزەی سەر گۆڕەکەی زەید بڕوخێنین، زەیدی کوڕی خەتتاب ڕەزای خوای لێبێت برای عومەری کوڕی خەتتابە ڕەزای خوای

لێبێت، یەکێکیش بوو لەو شەهیدانەی کە لە جەنگی دژی موسەیلەمەی درۆزندا شەهید بوو لە سالّی (12 ك)، جا هەر لەو جێگەی تێیدا کوژرا ئەو گومەزە لەسەر گۆڕەکەی درووست کرا، وەکو دەگێڕنەوە لەوانەشە گۆڕی کەسێکی تر بێت، هەرچۆنێك بێت ئەو فەرمانڕەوایە پشتگیری لە شێخ کرد و، گومەزەکە ڕوخێنرا و، هەندێ گۆڕی تریش هەبوو لەوانە گۆڕی (ضرار بن الأزور) کە ئەویش گومەزێکی لەسەر بوو، ئەویش بەهەمان شێوە ڕووخێنرا و، خوای گەورە لەنێوی برد، هەروەها دار و درەخت و شتی تر بوو دەپەرسترا،بۆیە لەنێو بران و خەڵکی لێ وریا کرانەوە.

مەبەستمان لەوەیە بڵێین شێخ ڕەحمەتی خوای لێبێت بەردەوام بوو لە بانگەوازەکەیدا لە گوفتار و کردار، پاشان ئافرەتێك هاتەلای و، دانیدا

بەوەی کە داوێن پیسی ئەنجام داوە، دانپێدانەکەشی چەندجار دووپات کردەوە، شێخ پرسیاری ئەقڵ و هۆشی ئەو ئافرەتەی کرد، وتیان لەو بارەوە کێشەی نیە، کاتێك بینی سوورە لەسەر دان پێدانانەکەی و، بینی کە شوویشی کردووە، فەرمانی کرد کە بەردباران بکرێت، کە خۆی لەو کاتەدا قازی عویەینە بوو، دوای ڕووخاندنی گومەزەکان و ڕەجم کردنی ئەو ئافرەتە و، هەروەها بانگەوازی بۆ ئایینی خوای گەورە ناوبانگی دەرکرد و، باسەکەی گەیشتە فەرمانڕەوای (الاحساء) و دەوروبەرەکانی لە (بني خالد سليمان بن عريعر الخالدي) ئەوان ترسان ئەم ناودەرکردووە مەسەلەکەی تاکو بێت گەورەتر بێتەوە، بۆیە نامەی نووسی بۆ عوسمانی سەرکردەی عویەینە کە شێخ موحەممەد بکوژێت و پێی وت: یان دەبێت (محمد

بن عبدالوهاب) بكوژيت، يان ئەو خەرجيەت كە لە ئێمەی وەردەگريت لێت دەبڕينەوە!! ئەو مەسەلەيەش زۆر ناخۆش بوو بەلای عوسمانەوە، چونكە داهاتێكی ئاڵتوونی لێ وەردەگرت و، ترسا ئەگەر بە قسەی نەكات ئەو داهاتەی لێ ببڕێتەوە، يان جەنگ لە دژی بەرپا بكات، عوسمان بە شێخ موحەممەدی وت: ئەو فەرمانڕەوايە ئەمەوئەوەی بۆ نووسيم، بێگومان ئێمەش ئەو كارە ناكەين تۆ بكوژين، بەڵام لەو فەرمانڕەوايە دەترسين و توانای لەڕوو وەستانيمان نيە، جا ئەگەر لەم ناوچە دەرچووبايەيت چاكتر بوو، من بانگەواز بۆ ئايينی خوا دەكەم و، دەمەوێت (لا اله الا الله محمد رسول الله) بێتە دی، جا هەركێ دەست بەم ئايينەوە بگرێت و پشتگيری لێ بكان و باوەڕی پێ بهێنێ، خوای گەورە سەری دەخات و وڵاتی دوژمنەكانيشی پێ دەسپێرێت، بەڵام ئەو

فەرمانڕەوایە وتی: ئەی شێخ موحەممەد ئێمە توانای ڕووبەڕووبوونەوەی ئەومان نیە و، ناتوانین لە قسەی دەرچین، بۆیە شێخ دەرچوو لە عویەینە بەرەو دەڤەری (الدرعية)، کە دەگێڕنەوە بە پیادە ڕۆیشت و لەکۆتایی ئەو ڕۆژەدا گەیشتە ئەوێ، چونکە عوسمان هیچ ولاخێکی پێنەدا لەسەری ئەو گەشتە بکات، لەوێ بوو بە میوانی یەکێك لە پیاوچاکەکانی درعیە کە (محمد بن سويلم العريني) پێ دەوترا، دەشگێڕنەوە کە ئەو پیاوە زۆر ترسا لە هاتنی شێخ بۆ ماڵیان و سەر زەوی لێ تەنگ بوو، چونکە لە (محمد بن سعود) فەرمانڕەوای درعیە دەترسا، بەڵام شێخ موحەممەد پێی فەرموو مژدەت لێبێت و مەترسە، ئەوەی من بانگی خەڵکی بۆ دەکەم ئایینی خوایە و، خوای گەورەش ئایینی خۆی دەردەخات، ئینجا هەواڵی شێخ موحەممەد گەیشتە سەرۆکی

درعيە و، دەگێڕنەوە لەڕێگەی خێزانەكەيەوە ئەو هەواڵەی زانی، چونكە پياوێكی خواناس چووبووە لای و هانی دا بوو كە باسی (محمد بن عبدالوهاب)ی بۆ بكات و قايلی بكات بە پشتگيری كردنی، ئەو ئافرەتەش ئافرەتێكی خواناس و چاكەكار بوو، كاتێك موحەممەدی كوڕی سعود چووە لای خێزانەكەی پێی وت: مژدەت لێبێت بۆ ئەو دەستكەوتە گەورەيە، ئەوە دەستكەوتێكە خوای گەورە بۆی ناردووی بانگخوازێك بۆ ئايينی خوا بانگەواز بكات، بەڕاستی ئەوە دەستكەوتێكی مەزنە، پەلە بكە لە پشتگيری كردنی و هەرگيز لەو كارە دوودڵ مەبە، سەرۆكی درعيەش ئەو بۆچوونەی لە خێزانەكەی وەرگرت، دەگێڕنەوە كە هەر خێزانەكەی بوو لەگەڵ چەند خواناسێك پێيان وت: ناگونجێت ئەو بانگ بكەيتە لای خۆت، بەڵام جوانترە خۆت بچيتە لای و،

زانست و ئەو کەسەش کە بانگەوازی بۆ دەکات مەزن ڕاگریت، ئەویش بەو بۆچوونە قایل بوو و، ڕۆیشت بۆلای شێخ لەماڵ (محمد بن سويلم) و، سڵاوی لێکرد و قسە وگفتووگۆی لەگەڵ کرد، پێی وت: ئەی شێخ موحەممەد موژدەت لێبێت بەوەی کە پشتگیریت دەکەم و، لە ئاسایش و بێترسیدا دەبیت لەلام، شێخیش پێی وت: مژە لەتۆش بێت بەسەرکەوتن و بە دەسەڵات بوون و سەلامەتی، ئەوە ئایینی خوایە، هەرکێ سەری بخات سەردەکەوێت و، هەرکێ پشتگیری لێبکات خوای گەورەش پشتگیری لێدەکات و، شوێنەواری ئەو کارەت (انشاءالله) بەزوویی دەبینیتەوە.

وتی ئەی شێخ من لەسەر ئایینی خوا و پێغەمبەر ﷺ جیهاد کردن لەپێناوی خوای گەورە بەیعەتت پێ دەدەم، بەڵام ئەترسم ئەگەر ئێمە پیشتگیریتمان کرد و سەرمانخستیت و

سەرکەوتیتە سەر دوژمنەکانتدا، بچیتە شوێن و خاکێکی تر، وتی: لەسەر ئەوە بەیعەتت لێ وەرناگرم، بەڵکو بەیعەت لەسەر خوێن و ڕووخاندن دەبێت، هەرگیز لەم ناوچەیە دەرناچم، ئیتر ئەویش بەیعەتی پێ دا لەسەر سەرخستن و لەسەر ئەوەی لە درعیە بمێنێتەوە و، یارمەتی سەرۆکی درعیە بدات و جیهاتی لەگەڵ بکات و تاکو خوای گەورە سەری دەخات.

ئینجا خەڵکی لەهەموو لایەکەوە دەهاتن بەرەو درعیە، لە عویەینە و، عەرقە و، مەنفوحە و، ڕیاز و شوێنی تر، درعیە بوو بە کۆچگایەك خەڵکی لەهەموو لایەکەوە بۆی دەهاتن، باسی شێخ موحەممەد لە هەموو دەڤەرەکان بڵاوەی کرد کە خەریکی بانگەواز و وانە وتنەوەیە- بۆیە خەڵکی بەتاك و بەکۆ دەهاتنە لای شێخ و، ئەویش بەئەوپەڕی ڕێزداری و شکۆمەندیەوە لە درعیە

بوو، وانەكانی ڕێك دەخست و لە (عقائد) و قوئانی پیرۆز و، تەفسیر و، شەرع و، ئوصول و، فەرموودە و، زاراوە و، زانستەكانی عەرەبی و، مێژوو و شتی تر، خەڵكی لەهەموو لایەكەوە دەهاتنە لای و، لاوان و كەسانی تریش زانستی لێ فێردەبوون.

وانە و كۆڕی بوو بۆ خەڵكی عەوام و خەڵكی تایبەتیش، ئینجا دەستی كرد بە جیهاد كردن و نامەی بۆ خەڵكانێك نووسی بۆئەوەی بێنە ئەم گۆڕەپانە و شیرك لە وڵاتەكەیاندا لەناو ببەن، لەسەرەتایشەوە بە خەڵكی نەجد دەستی پێكرد و، نووسراوی ئاراستەی زاناو فەرمانڕەواكانی كرد، هەروەها نامەی نووسی بۆ زانایانی باشوور و، قەصیم و، هایل و، وەشم و، سەدیر و شوێنی تر، بەهەمان شێوە نووسراوی نارد بۆ زانایانی (الاحساء) و هەردوو حەرەمی مەككە و مەدینە و،

زانایان لە میسر و شام و عێراق هیندستان و یەمەن و شوێنی تر، هەر بەردەوامیش بوو لەسەر بەڵگە هێنانەوە و، ئامۆژگاری کردنی خەڵکی لەو کارانەی کە تێکەوتبوون لە شیرك و بیدعە، ئەوەش واتای ئەوە نیە کە کەس نەبوو پشتگیری ئایینی خوا بکات، چونکە خوای گەورە ئایینی خۆی سەردەخات و، هەمیشەش دەستەیەك هەن لەم ئوممەتە کە لەسەر هەق و ڕاستین و خوای گەورەش سەریان دەخات وەکو لە فەرموودەی پێغەمبەر ﷺ هاتووە، لە زۆرێك لە وڵاتەکان دڵسۆز و هەڵگری ئیسلام هەبوو، بەڵام باسەکەمان لێرەدا تایبەتە بە ناوچەی نەجد کە شەڕ و خراپە و شیرك و بیدعەی ئەوەندە تێدابوو کە تەنها خوای گەورە ئەژماری دەزانێت، ئەمە لەکاتێکدا بوو زانای چاکیشی تێدا بوو، بەڵام خوای گەورە بۆی نەنووسیبوون کە بە باشترین

شێوە بەو بانگەوازە هەڵسن، هەروەها لە یەمەن و شوێنی تریش بانگەواز هەبوون بۆ ڕێگەی ڕاستی لەلام لەبەر چەند هۆیەك ئەو سەرکەوتنەی شێخ موحەممەدی کوڕی عەبدولوەهابیان بەدەست نەهێنا، لەوانە:

- نەڕەخساندنی یارمەتیدەرێکی باش بۆ ئەو زانایە.
- ئارام نەگرتنی ئەو کەسانە لەسەر ئازار و ناڕەحەتی، بانگەواز کردن بۆ دینی خوا.
- کەمیی زانست کە توانای ئاراستەکردنی خەڵکیان هەبێت بە شێوازی جوان و گونجاو و، ئامۆژگاریکردنیان بە وشە و بڕگەی شیاو.
- هۆکاری تریش هەبوون.

ئینجا بەهۆی ئەو هەموو ئاڵوگۆڕ کردنی نامە و جیهادەوە کە باسمان کرد، ناوبانگی شێخ بە

هەموو لایەکدا بڵاوەی کرد، بانگەوازەکەشی ناسرا و، نامەکانیشی گەیشتە دەستی زانایان لە ناوخۆ و دەرەوەی دورگەی عەرەب، خەڵکانێکی زۆریش لە هیندستان و، ئەندەنوسیا و، ئەفغانستان و، ئەفریقا و، مەغریب و، میسر و، شام و، عێراق کاریگەر بوون بەم بانگەوازەی شێخ موحەممەد.

کەسانێکی زۆریش هەبوون بانگەوازیان دەکرد بۆ ئایینی خوای گەورە، جا کاتێ باسی شێخیان پێگەیشت چالاکتر و بەهێزتر بوونەوە و، ناوبانگیان دەرکرد.

لەم ڕۆژگارەی دواییشدا کتێب و نامیلکە و ژياننامەی شێخ موحەممەد چاپکران، بەشێوەیەك کە لە زۆربەی وڵاتەکاندا ناسرا، بێگومان هەموو نیعمەتێکیش کەسێك هەیە حەسوودی پێ ببات، هەموو بانگەوازێکیش ناحەزی زۆری هەیە، وەکو

خوای گەورە دەفەرموێت: (ﮃ ﭬ ﭭ ﭮ ﭯ ﭰ
ﭱ ﭲ ﭳ ﭴ ﭵ ﭶ ﭷ ﭸ ﭹﭺ ﭻ ﭼ ﭽ
ﭾ ﭿﮀ ﮁ ﮂ ﮃ) بۆیە پاش ئەم
ناودەرکردنەی شێخ زۆرێك لە ناحەزان و
دوژمنانی شێخ دەرکەوتن و، بوونیش بە دوو
بەشەوە: بەشێکیان بەناوی زانست و ئایینەوە
دژایەتییان دەکرد، بەشێکیشیان بەناو
سیاسەتەوە، بەڵام لەژێر پەردەی زانستدا خۆیان
حەشار دابوو، ئەو هەڵەشیان قۆستبوویەوە کە
هەندێك لەو زانایانە دژ بە شێخ بوون و،
دەیانووت لەسەر هەق نیە و...هتد

لەو کاتەشدا شێخ هەر بەردەوام لە بانگەواز و،
ڕەواندنەوەی گومان و، ڕوونکردنەوەی بەڵگە و،
ڕێپیشاندانی خەڵکی بۆ ڕاستییەکان بوو بەو
شێوەی کە لە قورئان و سوننەتدا باس کراون،
جاری واشبوو دەیانووت شێخ لە خەواریجەکانە،

یان دەیانووت لە یەکدەنگی موسوڵمانان لایداوە و، خۆی بە موجتەهید دەزانێت و، گوێ بە زانایانی پاش خۆی نادات، تۆمەتی تریش دەدرایە پاڵی، ئەوەش بەهۆی کەم زانستی بوو، دەستەیەکی تریش دژایەتیان دەکرد بەهۆی ترسانیان لە لەنێوچوونی پلەوپایەکانیان.

ناحەزانیش لەڕاستیدا دەبنە سێ بەشەوە:

- هەندێ زانای سەرلێشێواو کە هەق بە ناهەق دەبینن و، ناهەق بە هەق دەبینن و، باوەڕیان هەیە بە درووست کردنی بونیاد لەسەر گۆڕ و، درووست کردنی مزگەوت لەسەری و، هاوارپێکردن و شتی لەو شێوە.

واش دەزانن هەرکێ نکۆڵی لەو کارانە بکات ڕقی لە پیاوچاکانە و، دوژمنی ئەولیاکانە.

- هەندێکی تر هەن پێیان دەوترێت زانا، بەڵام نەیانتوانیوە شێخ موحەممەد بناسن، ئاگەداری ئەو هەقە بن کە پێی بوو، لەوەشدا ئەوان لاساییکەرەوەی کەسانی تر بوون لە گومڕاکان و، باوەڕیان بەوانە کرد گوایە (محمد بن عبدالوهاب) دژایەتی پیاوچاکان و ئەولیاکان دەکات و،یان نکۆڵی لە کەرامەتەکانیان دەکات، بۆیە ئەوانیش تانەو تەشەریان ئاراستەی شێخ کرد و، خەڵکیا لێ وریا دەکردەوە.
- بەشێکی تریش لە پلەوپایەی خۆیان دەترسان و دژایەتیان دەکرد، نەوەك دەستی لایەنگرانی بانگەوازی ئیسلامیان پێ بگات و، لە پلەوپایەکانیان بیانهێننە خوارەوە.

شەڕە قسە و مشت و مڕ هەر بە بەردەوامی مایەوە لەنێوان شێخ و ناحەزانیدا، نووسراویان ئاڵوگۆڕ دەکرد، ڕەخنەیان لێدەگرت و ئەویش بەرپەرچی دەدانەوە، تاکو کۆمەڵێکی زۆر لەو نامانە کۆکرایەوە و، لەچەندین جلدا دواتر چاپکرا سوپاس بۆ خوا، شێخ هەر بەردەوام بوو لە بانگەوازکردن و جیهاد کردن، موحەممەدی کوڕی سعودیش کە سەرۆکی درعیە و، باپیری باپیرەی بنەماڵەی دەسەڵاتدارانی سعود بوو، هەر بەردەوام بوو لە یارمەتی دانی و، ئاڵای جیهادی هەر لە ساڵی 1158 ك بەرزکردەوە، جیهادی بە شمشێر دەست پێکرد، ئینجا بە قسە و ڕوونکردنەوە و بەڵگە، بانگەوازیش هەر بەردەوام بوو لەگەڵ جیهادی شمشێردا، ئاشکرایشە کە ئەگەر بانگخواز هێزێکی نەبێت کە هەقی پێ سەربخات و پێی جێبەجێ بکات ئەو بانگەوازەی

کپ دەبێتەوە، بێگومان چەك و هێزیش کاریگەری زۆری هەیە لە بڵاوکردنەوەی بانگەواز و سەرکوت کردنی نەیاران، پشتگیریکردنی هەق و، وەکو خوای گەورە دەفەرموێت: (ٻ ٻ ٻ ٻ پ پ پ پ ڀ ڀ ڀ ٺ ٺ ٺ ٺ ٿ ٿ ٿ ٿ ٹ ٹ ٹ ٹ ٿ ڤ ڤ ڦ ڦ).

خوای گەورە ڕوونی کردووەتەوە کە کە پێغەمبەرانی بە بەڵگەی ڕوون و ئاشکرا ڕەوانە کردووە، بەمەبەستی دەرخستنی هەق و، پووچەڵ کردنەوەی ناهەق، هەروەها کتێبی لەگەڵ پێغەمبەراندا دابەزاندووە، کە ڕێنوێنی و ڕووناکی تێدایە و، دادگەریشی بۆ دابەزاندوون بۆئەوەی مافی زۆرلێکراو لە زۆردار وەربگرێتەوە و، هەقی پێ سەربخریت و، خەڵکیش لەژێر ڕۆشناییدا مامەڵە بکەن، هەروەها ئاسنی دابەزاندووە کە هێز و توندیەکی زۆری تێدایە بۆ

ئەو کەسانەی کە سەرپێچی لەڕێگەی ڕاستی دەکەن، ئاسن بۆ ئەو کەسەیە کە بەڵگە بێ سوودە لەگەڵیدا.

ئەوەیە چارەسەری بیماری هەموو نەفامێك، ئەوەشە چارەسەری دەردی کوشندە لەلایەن هەموو کەسێکی دادگەرەوە، کەسی هۆشمەند و خاوەن فیترەتی تەواو لە بەڵگە سوود وەردەگرێت و، هەق و ڕاستی قبووڵ دەکات، بەڵام کەسی ستەمکار کە شوێنکەوتووی ئارەزووی خۆیەتی، شمشێر نەبێت هیچ نایگرێتەوە، بۆیە شێخ موحەممەد چالاك بوویەوە لە بانگەواز و جیهاد کردن، لایەنگرانیشی لە بنەماڵەی سعود کۆمەکیان دەکرد، خوای گەورە گۆڕیان بۆ ڕووناك و بەرین بکاتەوە ئەوان لە ساڵی 1206ی کوچیەوە بەردەوام بوون لە جیهاد کردن تاکو نزیکەی پەنجا ساڵ، تا ئەو

کاتەی خەڵکی پابەند بوون بە گوێ ڕایەڵی یەوە و، چوونە ئایینی خوای گەورە و، گومەزەکانیان ڕووخاند و، ئەو مزگەوتانەش کە لەسەر گۆڕەکان درووست کرابوون لابران و، حوکمیان بە شەرعی خوا کرد و، وازیان هینا لە حوکم کردن بە بۆچوونی باوباپیران و یاساوڕێساکانیان و، گەڕانەوە بۆ ڕێگەی ڕاست و، مزگەوتەکان بە نوێژ ئاوەدان کرانەوە و، بازنەکانی زانست فراوان بوویەوە و، زەکات دەردەکرا و، لە ڕەمەزاندا خەڵکی بەڕۆژوو دەبوون بەو شێوەی شەرعی خوا فەرمانی لەسەرە، هەروەها فەرمان بە چاکە و، قەدەغەکردنی خراپە پەیدابوو، ئاسایش و هیمنیش بەرقەرار بوو لەنێوان شار و لادێ و ڕێگەوبان و شوێنەکاندا، عەرەبە بیابانشینەکانیش لە سنووری خۆیاندا ڕاوەستان و، شێخ بانگەوازی لەنێوانیاندا بڵاوکردەوە،

هەروەها هەڵسا بەناردنی مامۆستا و ڕێ پیشاندەر و دادوەر بۆ شار و بیابانەکان، لەپاش لە دونیا دەرچوونی شێخ موحەممەد ڕەحمەتی خوای لێبێت، کوڕ و کوڕەزا و قوتابیەکانی، هەروەها لایەنگرانی بانگەواز و جیهاد، لە سەرووی هەمووشیانەوە پێشەوا (عبدالعزيز بن محمد) و مامۆستایان (حسن بن محمد، علي بن محمد، ابراهيم بن محمد) لە کوڕەزاکانیشی مامۆستایان (عبدالرحمن بن حسين، على بن حسين، سليمان بن عبدالله بن محمد) و، لە قوتابیەکانیشی مامۆستایان (حمد بن ناصر بن معمر) و، کەسانێکی زۆر لە زانایانی (الدرعية) و کەسانی تر، هەر بەردەوانم بوون لە بانگەواز و جیهاد کردن و بڵاوکردنەوەی ئایینی خوای گەورە و، نووسینیان بڵاودەکردەوە و، جیهادی دوژمنانیان دەکرد، کە لە ڕاستیدا ئەو دوژمنانە

هیچیان نەبوو لەدژی شێخ و لایەنگرانی جگە لەوەی کە بانگەواز دەکەن بۆ ڕەچاوکردنی تەواو بۆ ئایینی ئیسلام و، گومەز و مزگەوتی سەر گۆڕەکان دەڕووخێنن و، داوا دەکەن شەرعی خوای گەورە کاری پێ بکرێت و، سزاکان جێبەجێ دەکەن.

بەکورتی: ڕێنمایی خەڵکیان دەکرد بۆ یەکتاپەرستی خوای گەورە و، خەڵکیان وریا دەکردەوە لە شیرك و هەموو ڕێگەیەك کە ببێتە مایەی هاوبەش بۆ خوا دانان و، موسوڵمانیان وابەستە کرد بە کارکردن بە شەریعەتی خوای گەورە، هەرکەسێکیش لەسەر شیرك بەردەوام بووبایە و، گوێی بە ئامۆژگاری و ڕوون کردنەوە نەدایە ، جیهادیان لەدژی دەکرد و دەچوونە سەر خاك و وڵاتی تاکو دەگەڕایەوە سەر هەق، هەروەها خەڵکیان ئاگەدار دەکردەوە لە بیدعە و

شتی بێ بنەما کە خوای گەورە فەرمانی پێ نەکردووە، وەکو بونیاد درووست کردن لەسەر گۆڕەکان و، گومەز بۆ دانانیان و، چوونە لای ئەو کەسانەی کە ستەمکار و تاغوتن و، یان پرسیار کردن لە جادووگەر و فاڵچی و کەسانی لەو شێوە، خوای گەورە هەموو ئەو شتە ناڕەوایانەی لەسەر دەستی شێخ موحەممەدی کوڕی عەبدولوەهاب ڕەحمەتی خوای لێبێت لابرد .

مزگەوتەکان بە فێرکردنی قورئان و سوننەت و مێژووی ئیسلامی و زانستەکانی عەرەبی ئاوەدان کرانەوە، خەڵکی سەرقاڵ بووبوون بە زانست و بانگەواز و ئامۆژگاری، خەڵکانێکیش هاوکات خەریکی کاروباری خۆیان بوون لە کێڵگە و پیشەسازی و بازرگانی و شتی تر، جارێك بۆ ئایین و جارێك بۆ دونیا، بانگخواز بوون بۆ ڕێگەی خوا، بەڵام هاوکات سەرقاڵی جۆرەها پیشەسازی

بەسوود بوون لە ناوچەکانیاندا، لەو کارانەش درامەتی خۆبەڕێوە بردنیان دەست دەکەوێت کە ناچار نەبن بچنە دەرەوەی دەڤەرەکانیان، پاش ئەوەی بانگخوازان و ئال سعود کاری چاکەیان لە نەجد بەئەنجام گەیاند، دەستی خۆیانیان گەیاندە هەردوو حەڕەمی پیرۆز و، باشووری دورگەی عەرەب و، نووسراویان نارد بۆ هەموو زانایانی مەککە و مەدینە، بەڵام کاتێك هەواڵەکان هیچ سوودیان نەبوو سەبارەت بە مەزنڕاگرتنی گومەز و مزگەوت درووست کردن لەسەر گۆڕەکان و، هاوبەش بۆ خوا بڕیاردان، بۆیە پێشەوا (سعود بن عبدالعزیز) پاش لەدونیا دەرچوونی شێخ موحەممەد بە یانزە ساڵ، ڕووی کردە دەڤەری حیجاز و لەگەڵ خەڵکی تائیف ڕووبەڕوو بوویەوە و، دواتر ڕووی کردە مەککە، جا ڕۆیشتنی سعود بۆ بۆ ناوچەی تائیف پێشتر فەرماتنڕەوایەك

بەناوی (عثمان بن عبدالرحمن المضايفي) بەرەو ئەوێ ڕۆیشتبوو بە هێزێکەوە کە لەلایەن پێشەوا (سعود بن عبدالعزيز) ڕەوانە کرابوو، ئەو هێزە توانیان دەست بگرنە سەر تائیف و ئەو بەرپرسانەی کە لە لایەن شەریفەوە دانرابوون وەدەربنێن و، بانگەوازیان تێیدا ئاشکرا کرد بۆلای خوای گەورە و، ڕێنمایی کردن بۆ ڕێگەی ڕاست و، قەدەغە کردنی شیرك و، پەرستنی (ابن عباس) و کەسانی تر، کە نەفامەکانی ئەو ناوچەیە دەیانپەرستن و، ئینجا شازادە (سعود) بە فەرمانی (عبدالعزيز)ی باوکی بەرەو حیجاز بەڕێ کەوت و، هێز و سوپای زۆری لە دەوروبەری مەککە کۆکردەوە، کاتێك سەرگەورەی مەککە زانی ڕێگەچارەی نەماوە بەرەو جەددە هەڵهات.

(سعود) و ئەو موسوڵمانانەی کە لەگەڵی بوون، لە سپێدەی موحەڕڕەمی ساڵی 1218 ك چوونە

مەککە و، بانگەوازیان تێیدا بۆلای خوای گەورە ئاشکراکرد و، ئەو گومەزانە لەسەر گۆڕی خاتوو خەدیجە درووست کرابوو لایان برد و، هەموو گومەزەکانی تریشیان بە هەمان شێوە لابرد و مامۆستا و دادوەر و ڕێپیشاندەریان دیاری کرد لەوێ کە بە حوکمی شەریعەتی ئیسلام کاریان دەکرد، پاش ماوەیەکی کەم کە دووساڵی نەخایاند دەستیان گرتە سەر مەدینە و، ئال سعود بوونە فەرمانڕەوای ئەو شارە پیرۆزە، لەساڵی 1220 ك، هەردوو حەڕەمی پیرۆزیش لەژێر چاودێری بنەماڵەی (سعود)دا بوون و، کەسانی چاکیان لەسەر کاروباری ئەو دوو شارە دیاری کردبوو، دادگەری کارکردنیان بە شەرع لەهەموو لایەکدا بڵاو کردەوە، هەروەها چاکەیان لەگەڵ خەڵکیدا دەکرد بەتایبەت نەدار و هەژارەکانیان، ماڵیان پێ دەبەخشین و،

دڵنەواییان دەکرد و، فێری قورئانیان دەکردن و، ڕێگەی چاکەیان پێ پیشان دەدان و، ڕێزیان لە زانایان دەگرت و، هانی فێربوونی زانست و ڕێنوێنی خەڵکیان دەدا، ئەم دوو حەڕەمە پیرۆزە تاکو ساڵی 1226 ک لە ژێر دەسەڵاتی ئال سعوددا بوو، ئینجا سوپاکانی میسر و تورکیا ڕوویانکردە حیجاز بەمەبەستی دەرکردنی ئەو دەسەڵاتە لە مەککە و مەدینە، ئەوەش لەبەر چەندین هۆکار،هەندێکیان باس کرد، بۆنمونە: دوژمن و کینە لە دڵەکانیان کە هیچ بەرچاوڕوونیەکیان نەبوو، هەروەها هەندێ لەو سیاسەتمەدارانەی کە ویستیان ئەو بانگەوازە لەنێو ببەن وترسیان لە پلەوپایەکانیان بوو، بۆیە درۆ و بوختانیان بۆ شێخ و شوێنکەوتوانیان هەڵدەبەست و، دەیانوت ئەوان ڕقیان لە پێغەمبەر ﷺ و ئەولیاکانە و، نکۆڵی دەکەن لە

کەرامەتەکانیان، هەروەها دەیانووت ئەوانە وا دەڵێن و وا دەڵێن سوکایەتی بە پێغەمبەران دەکەن دروودی خوایان لەسەر بێت، هەندێك لە نەفامەکانیش باوەڕیان بەو پڕۆپاگەندانە دەکرد و[1]، ئەوەیان دەکرد پەیژەیەك بۆ ناشیرین کردنیان و، هاندانی تورك و میسریەکان بۆ دژایەتی کردنیان[2]، بۆیە ئەو شەڕوشۆڕە بۆماوەی

---

[1] بۆنمونە هەلی هاتنی حاجیانیان دەقۆستەوە و بۆ موککە و مەدینە و، ئەوانیان ناشیرین دەکرد بە پروپاگەندە و، دواتریش کە چاپەمەنی پەیدا بوو نامیلکە و کتێبیان بەهەموو لایەکدا بڵاودەکردەوە، بۆ ناشرینکردنیان لەبەردەم ڕای گشتیدا، یەکێك لەوانەش کە ناوبانگی بوو لە دژایەتی کردنیاندا، موفتی مەککە (أحمد بن زيني دجلان). (وەرگێڕ)

[2] بێگومان سەردەمانی کۆتایی حوکمی عوسمانیەکان لاوازییەکی زۆریان پێوە دیار بوو، ئەوانەش کە دانرابوون لەسەر وڵاتی میسر لەلایەن ئەوانەوە کەسانی خراپەکار و ئەڵقەلەگوێی دوژمنانی ئیسلام بوون جۆرێکیش لە سەربەخۆییان هەبوو بەسە بزانین کە شا (فؤاد) و (فاروق) لە نەوەی ئەوانن، بۆیە

حەوت ساڵ بەردەوام بوو لەنێوان سەربازە میسری وتورکیەکان و ئەوانەی لەگەڵیان بوون لەدژی ئال سعود لە نەجد و حیجاز.

پوختەی قسەکانیش ئەوەیە ئەم پێشەوایە کە موحەممەدی کوڕی عەبدولوەهابە ڕەحمەتی خوای لێبێت هەڵسا بۆ ڕوون کردنەوەی ئایینی خوای گەورە و، ڕێنوێنی کردنی خەڵکی بۆ یەکتاپەرستی خوای گەورە و، ڕەتکردنەوەی ئەو شتە تازانەی خەڵکی هێنابوویانە ناو ئایینەوە لە بیدعە و شتی بێ بنەما، هەروەها هەڵسا بۆ ئەوەی خەڵکی ناچار بکات بۆ وەرگرتنی هەق و، دوورکەوتنەوە لە ناهەق، فەرمانی بە چاکە پێکردن و، لە خراپەش نەهی لێکردن، ئەمەیە پوختەی بانگەوازەکەی شێخ ڕەحمەتی خوای

دژایەتی کردنی ئەو میسریانە هیچ سەیر نیە بۆ بانگەوازی شێخ (محمد بن عبدالوهاب). (وەرگێڕ)

لێبێت، ئەو لە مەسەلەی عەقیدە و بیروباوەڕدا لەسەر ڕێبازی سەلەفی چاکەکاری ئەم ئوممەتە بوو، باوەڕی هەبوو بە خوای گەورە و ناوەجوانەکان و سیفەتەکانی، هەروەها ئیمانی هەبوو بە مەلائیکە و پێغەمبەران و کتێبەکانی خوای گەورە و، ڕۆژی دوایی و، بە چاك و خراپی قەدەر... هتد، هەروەها لەسەر ڕێبازی پێشەوایانی ئیسلام بوو لە یەکتاپەرستی خوای گەورە و پەرستنی و، باوەڕهێنان بە ناو و سیفەتەکان کە شیاون بدرێتە پاڵی و، هیچ شیفەتێکی ڕەت نەکردەوە و، لێکچوونی نەدەکرد لەنێوان خوای گەورە و بەندەکانی، هەروەها لە مەسەلەی باوەڕ بە زیندوو بوونەوە و پاداشت و لێپرسینەوە و بەهەشت و دۆزەخ و شتەکانی تر، تێگەیشتنی وەکو تێگەیشتنی پێشەوایانی ئیسلام بوو، دەربارەی ئیمان دەقاودەق وەکو

پێشینانی چاکی ئەم ئوممەتە، دەیفەرموو: ئیمان زیاد و کەم دەکات، بە کاری چاکە زیاد دەکات و بەکاری خراپە کەم دەکات، هیچ ڕێڕەوێکی تایبەتی نەبوو بەخۆیەوە، بەڵکو لەسەر ڕێبازی سەلەفی چاکەکار بوو، لە هاوەڵان و شوێنکەوتوانیان بە چاکە، ڕەزای خوا لە هەموویان بێت، بەڵام شێخ ئەم بانگەوازەی لە نەجد و دەورووبەری ئاشکرا کرد و، دواتر جیهادی نەیارەکانی کرد و تاکو خوای گەورە ئایینی خۆی دەرخست و ئاشکرای کرد، شێخ و هاوەڵانی بانگەوازیان دەکرد بۆ هەق و، خەڵکیان پابەند دەکرد پێیەوە و، کاری ناهەقیشیان لێ قەدەغە دەکردن و، تیاندەخوڕی تاکو وازی لێبێنن، هەروەها کۆششی دەکرد لە نکۆڵی کردن و ڕەتکردنەوەی بیدعە و شتی بێ بنچینەی شەرعی تاکو خوای گەورە بانگەوازەکانی شێخی

کردە هۆکارێك بۆ لەنێوبردنیان، ئەمانەی کە باسمان کرد بریتی بوو لە دژایەتی کردنی خەڵك بۆ بانگەوازەکەی کە خۆی دەبینیەوە لە:

یەکەم: ڕەتکردنەوەی شیرك و بانگەواز کردن بۆ یەکتاپەرستی پاراو.

دووەم: ڕەتکردنەوەی بیدعە و شتی پڕوپووچ وەکو درووست کردنی بونیاد و مزگەوت لەسەر گۆڕ و مەولوودنامە و تەریقەت کە لەلایەن هەندێ دەستەی صۆفیەوە داهێنرابوون.

سێیەم: فەرمانی چاکەی بە موسوڵمانان دەکرد و، بە هێز ناچاریشی دەکردن کاری پێ بکەن، هەرکێ نکۆڵی بکردایە سزای دەدا و، هەروەها خراپەی لەسەر خەڵکی قەدەغە کرد و، سزاکانیان لەسەری جێبەجێ دەکرد و، خەڵکی وابەستە دەکرد بە کاری چاکەوە، بۆیە هەق و ڕاستی بڵاوەی کرد و، ناهەقی کپ کرایەوە، خەڵکی

کەوتنە حاڵێکی خۆش و، ڕێبازێکی چاکەوە لە بازاڕەکان و هەموو کاروبارێکەوە، بیدعە و شیرك لەو وڵاتە بنەبڕ کرا و، خراپەکاری لەنێو برا، بەڵکو ئەوکەسەی ئەوانی دەبینی حاڵی پێغەمبەر ﷺ و هاوەڵانی دەکەوتە یاد لە سەردەمە چاکەکانی ئیسلامدا.

چونکە خەڵکەکە لەسەر ئەو ڕێبازە دەڕۆیشتن و، ئارامیان دەگرت لەسەر ناخۆشیەکانی و کۆششیان دەکرد بۆی، بەڵام کاتێك هەندێ گۆڕانکاری درووست بوو لەپاش وەفاتی شێخ و وەفاتی زۆرێك لە کوڕەکان و شوێنکەوتووانی ڕەحمەتی خوایان لێبێت، ئەوکاتە ڕووبەڕووی تاقیکردنەوە بوون و، بەرەنگاری دەوڵەتی تورکی و دەوڵەتی میسری بوونەوە، وەکو خوای گەورە دەفەرموێت: (ﮨ ﮩ ﮪ ﮫ ﮬ ﮭ ﯓ ﯔ ﯕ ﯖ) دەپاڕێینەوە خوای گەورە ئەو ئازار و

ناسۆریە بکاتە لابردن بۆ گوناهەکانیان و پلەی شەهیدی ببەخشێتە ئەوانەی کە کوژران.

ئەو بانگەوازە هەر بەردەوام بڵاو دەبوویەوە، تاکو ئەم ڕۆژگارەی خۆمان، کاتێك سەربازە میسریەکان دەستیاندایە خراپەکاری لە ناوچەی نەجد و، کوشتن و ماڵ وێرانکردنیان بۆ خەڵکی هێنا لەپاش بانگەوازەکەی بە چەند ساڵێك، بەڵام بانگەواز هەر لە پەرەسەندندا بوو، (5) ساڵ دواتریش پێشەوا (تركي بن عبدالله بن محمد بن سعود) ڕەحمەتی خوای لێبێت هەڵسا بە ئەرکەکانی بانگەواز و بڵاوی کردەوە لە نەجد و دەوروبەریدا، زانایان زۆربوون و، هەرچی تورکی و میسری بوون لەو دەڤەرە دەریکردن، لەساڵی 1240 ك جارێکی تر بانگەواز بڵاوبوویەوە و، شایەنی باسە ئەوان توانیبوویان لەساڵی 1233 ك درعیە وێران بکەن و حوکمی ئال سعود لەنێو

ببەن، ئەو پێنج ساڵەش لەناسۆر و ناخۆشی و پشێویدا دەژیان، بەڵام وەکو باسمان کرد موسوڵمانان لەساڵی هەزار و چوار سەد و چل موسوڵمانان لەسەر پێشەوا تورکی کوڕی عەبدوڵڵا کۆبوونەوە و، زانایان دەستیان کردە بڵاوکردنەوەی کتێب و نووسراو بەناوچەکانی دەورووبەردا و هانی خەڵکیان دەدا بۆلای دینی خوا، ئاگری پشێوی کوژایەوە پاش ئەو هەموو جەنگە دوور و درێژە کە بەهۆی سەربازە میسریەکانەوە هەڵگیرسا بوو، خەڵکیش پاش ئەو ڕووداوانە سەرقاڵ بوون بە فێرکردن و ئامۆژگاری و ئاراستەکردن و، هەموو شتێك ئاسایی بوویەوە و، خەڵکی گەڕانەوە سەر کاروباری خۆیان وەکو سەردەمی شێخ و قوتابیەکانی ڕەزا و ڕەحمەتی خۆی لەسەر هەموویان بێت.

لەو ساڵەشەوە تاكو ئەمڕۆ سوپاس بۆ خوای گەورە بانگەواز هەر بەردەوامە و، بنەماڵەی سعوديش جێنشينی يەكتر دەكەن و، بنەماڵەی شێخ و زانايانيش هەر شوێنی يەكتر دەگرنەوە لە پێشەوايەتی و بانگەواز و جيهاد كردن لەپێناوی خوای گەورە.

بەڵام هەردوو حەڕەمی مەككە و مەدينە بۆ ماوەيەك هەر بە دابڕاوی مانەوە لە دەوڵەتی سعودی، تاكو لە ساڵی 1343 ك كەوتەوە دەستيان و، پێشەوا (عبدالعزيز بن عبدالرحمن بن فيصل بن تركي بن عبدالله بن محمد بن سعود) توانی دەستيان بگرێتە سەر، تاكو ئەمڕۆش هەر لەژێر دەستی ئەم حوكمەتەدايە داواكارين لەخوای گەورە پاشماوەی (آل سعود) و (آل شيخ) و زانايانی موسوڵمانان هەموويان چاككاتەوە بۆئەوەی پشتگيری لە هەق و ڕاستی

بكەن و، ناهەق ڕيسوا بكەن و، دەپاڕێينەوە خوای گەورە بانگخوازەكانمان بۆ ڕێگای خۆی پشتگیری بكات بۆ هەڵسان بەو ئەركانەی كە لە سەريان واجبی كردووە و، ئێمە و ئەوانيش ڕێنوێنی بكات بۆ ڕێگەی ڕاستی و، هەردوو حەڕەمی مەككە و مەدينە و پاشكۆكانيان و هەموو وڵاتی موسوڵمانان بە بەرچاو ڕوونی و ئايينی ڕاست و مەزن و ڕاگرتنی قورئان و سوننەتی پێغەمبەر ﷺ ئاوەدان بكاتەوە و، يارمەتی هەمووشمان بدات بۆ تێگەيشتن و دەست پێوەگرتن بە ئايينەكەيەوە تاكو دەچينە لای خۆی، خۆی خاوەن دەسەڵات و توانايە و دەتوانێت نزاو پاڕانەوەمان وەربگرێت.

ئەمە بوو دواترين ئەو شتانەی توانرا كۆبكرێتەوە بۆ پێناسەكردنی شێخ موحەممەدی كوڕی عبدالوهاب، دەربارەی بانگەواز و پشتيوانان و

دوژمنانی، خوايەگيان درووود و سڵاوی بێپايانت بڕژێنە سەر بەندە و پێغەمبەرەکەت و پێشەوامان موحەممەدی کوڕی عەبدوڵڵا و يار و ياوەران و شوێنکەوتوانی بەگشتی و...الحمد لله رب العالمين.

عبدالعزيز بن عبدالله بن باز

نووسەر لەچەند دێڕێکدا

- لەدایکبووی سالّی 1974 لەشاری دوزخورماتوو.

- دەرچووی کۆلێژی پەروەردەیە بەشی زمانی عەرەبی لەزانکۆی کەرکوك.

- دەرچووی پەیمانگای تەکنیکی یە لەشاری کەرکوك.

- مۆلّەتی قورئان خوێندنی هەیە بە قیرائەتی (عاصم) بە هەردوو ڕیوایەتی (شعبة) و (حفص).

- قوتابی قیرائاتی عەشرەی قورئانە.

تاکو ئێستا ئەم نووسینانەی بە چاپ گەیشتووە:

1. ژياننامەی پێغەمبەر ﷺ (2) بەرگ (نارین) دار المعرفة / بیروت. (وەرگێڕان)

2. زەکاتی ماڵی بازرگانی چاپی دووەم. (دانان)

3. ژياننامەی (عبد العزيز بن عبدالله بن باز). (دانان)

4. ڕابەری ئەوانەی کە عومرە دەکەن (بەوێنە). (ئامادەکردن)

5. ڕابەری حاجيان (بەوێنە). (ئامادەکردن)

6. نزار قباني ولوثة الفکر الحداثي في شعره / کتێبخانەی نارين چاپی بەيروت. (توێژينەوە)

7. سەردەمی خيلافەتی ڕاشيدە (مجلد) پرۆژەی تيشك. (وەرگێڕان)

8. کۆتايی جيهان / نيشانە گەورە و بچوکەکانی قيامەت (بەوێنە) (نارين) دار المعرفة / بيروت (وەرگێڕان).

9. علماء الاسلام من هم و ماهي صفاتهم / کتێبخانەی تەفسير (وەرگێڕان بۆ عەرەبی).

10. (الجامع الصغیر)ی السیوطي (2) بەرگ / لەژێر چاپدایە (وەرگێڕان).

11. شانۆگەری (زاناو ستەمکار)ی یوسف القرضاوي / لەژێر چاپدایە (وەگێڕان).

12. باوەڕ بە ڕۆژی دوایی (نارین) دار المعرفة / بیروت (وەرگێڕان).

13. شەرحی(الجزریە)بەکوردی(لەژێر چاپدایە)

- جگە لە چەند کتێبێکی تریش چاپ کراون و هەندێکیان چاوەڕوانی چاپ کردنن.